

MTÜ HIIDLASTE KOOSTÖÖKOGU STRATEEGIA 2024–2027+



LEADER
EESTI



Euroopa Maailu Arengu
Põllumajandusfond
Euroopa investeringud
maajätkanduseks



Kinnitatud üldkoosoleku otsusega 17.05.2023
Kehtiv alates 1.01.2024

Sisukord

SISUKORD	1
SISSEJUHATUS	2
1 STRATEEGIA SISU	3
1.1 VISION 2027+	3
1.2 EESMÄRGID, MÕÕDIKUD JA MEETMED	4
1.2.1 <i>Ettevõtluse arendamine</i>	4
1.2.2 <i>Kogukondade arendamine</i>	6
1.2.3 <i>Külastuskeskkonna arendamine (ühisprojektide meede)</i>	8
1.2.4 <i>Organisatsioonide arendamine (ühisprojektide meede)</i>	10
1.2.5 <i>Sotsiaalteenuste arendamine (ESF+ meede)</i>	12
1.2.6 <i>Koostöö arendamine (tegevusrühma meede)</i>	14
1.3 STRATEEGIA UUENDUSLIKKUS JA INTEGREERITUS	15
2 STRATEEGIA ELLUVIIMINE	16
2.1 ORGANISATSIOONI JUHTIMINE JA ARENDAMINE	16
2.2 TOETUSMEETMETE ELLUVIIMINE	17
2.2.1 <i>Rahastamiskava</i>	17
2.2.2 <i>Rakenduskavad</i>	18
2.2.3 <i>Taotluste hindamine</i>	19
2.3 STRATEEGIA SEIRE.....	23
2.3.1 <i>Seire korraldus</i>	23
2.3.2 <i>Strateegia muutmine</i>	24
LISAD	25
LISA 1. TEGEVUSPIIRKONNA PROFIIL	25
LISA 2. STRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESS.....	25
LISA 3. SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA	26

Sissejuhatus

MTÜ Hiidlaste Koostöökogu on Hiiumaa valla, ettevõtete ja kodanikuühenduste vabatahtlik ühendus, mis on asutatud 2006. aastal. Organisatsiooni eesmärk on kohaliku elu edendamine LEADER-põhimõtete¹ alusel, koostades selleks piirkonna arengustrateegia. Strateegia elluviimise põhiinstrumendiks on LEADER-meetme toetused, mille jagamist reguleerib käesolev strateegia.

LEADER-sekkumise üldeesmärk on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ütehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine. Spetsiifilisteks eesmärkideks on:

- Ettevõtluse arendamine, eelkõige uute tasuvate töökohtade ja/või innovaatiliste lahenduste kaudu
- Kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine
- Teenuste kättesaadavuse parandamine, sh kogukonnateenuse arendamise kaudu
- Keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste välja töötamine ning rakendamine
- Maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine

Hiidlaste Koostöökogu on kohalik tegevusrühm, mille piirkond on Hiiu maakond, mille piirid omakorda ühtivad valla omadega. Tegevuspiirkonna (saare) pindala on 1032 km² ja asustustihedus 9,4 in/km², mis on enam kui kolm korda Eesti keskmisest madalam. Tegevuspiirkonna sellise moodustamise määrasid haldusterritoriaalsed piirid, kaugus naabritest, hõre asustus, eristuv saareline identiteet, piisav võimekus, rikkalik kogemustepagas, kohalik ja rahvusvaheline võrgustumine. Seisuga 1.01.2023 elas rahvastikuregistri andmetel Hiiumaal 9758 inimest².

Strateegia koostamist alustati 2022. a aprillis piirkonna ettevõtjate, kolmanda sektori organisatsioonide ja omavalitsuse esindajate koostöös. Sisendi saamiseks ja sihtgruppide arvamuse väljaselgitamiseks viidi läbi mitmeid seminare ning arutelusid (**Lisa 2. Strateegia koostamise protsess**). Samuti koostati eraldi tegevuspiirkonna profiil, milles analüüsiti Hiiumaa rahvastikku, sotsiaalmajanduslikke näitajaid ja eelmist strateegiaperioodi (**Lisa 1. Tegevuspiirkonna profiil**).

Strateegiadokument koosneb kahest osast. Esimeses osas on välja toodud piirkonna strateegia – visioon, eesmärgid, mõõdikud ja toetusmeetmed. Teine osa sisaldab strateegia elluviimise kirjeldust – rahastamiskava, taotlusvoorude ja hindamise korraldus, hindamiskriteeriumid ning seiresüsteemi kirjeldus.

Koostajad avaldavad siirast tänu kõigile strateegia valmimisse panustajatele!

¹ **LEADER** – *Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale* (seosed maamajandust arendavate tegevuste vahel). Põhiprintsiibid: 1) piirkonnapõhine lähenemine, 2) altpoolt tulev algatus, 3) avaliku ja erasektori partnerlus, 4) uuendusmeelsuse soosimine, 5) integreeritud ja mitut valdkonda hõlmav lähenemine, 6) võrgustikutöö soosimine, 7) koostöö edendamine

² Eesti Statistikaameti andmetel elas Hiiumaal 1.01.2022 seisuga 8497 inimest (RV0282U). Sama seisuga oli rahvastikuregistri andmetel saarel 9557 elanikku.

1 Strateegia sisu

MTÜ Hiidlaste Koostöökogu strateegia koostamisel on arvestatud LEADER-sekkumise üld- ja erieesmäärke, tegevuspiirkonna analüüsi, mitmete aruteluseminaride sisendit ning juhtrühma ettepanekuid, samuti on lähtunud teistest piirkonda puudutavatest riikliku ja kohaliku tasemega arengudokumentidest.

Strateegia koosneb **visioonist** (üldistav kirjeldus soovitud tulevikust), **eesmärkidest** (kirjeldus konkreetse valdkonna soovitud tulevikust), **tulemusnäitajatest** (eesmärkide saavutamist mõõtvad näitajad), **meetmetest** (eesmärgi saavutamiseks mõeldud tegevuste kogum)³ ning **väljundnäitajatest** (meetmete elluviimist mõõtvad ja eelistusi esile toovad⁴ näitajad) (Tabel 1).

Seejuures võib eesmärgi täitumist mõõta mitme näitajaga. Igale eesmärgile vastab aga üks konkreetne meede, millel omakorda võib olla mitu väljundnäitajat.

Strateegia meetmed 1–5 on avatud taotlejatele, kuues on mõeldud tegevusrühmale koostööprojektide elluviimiseks.

Tabel 1. Strateegia ülesehitus ja loogika

Visioon			
Eesmärk 1	Eesmärgi 1 tulemusnäitaja 1 Eesmärgi 1 tulemusnäitaja 2 ...	Eesmärk ...	Eesmärgi ... tulemusnäitaja 1 Eesmärgi ... tulemusnäitaja 2 ...
Meede 1 (M1)	Meetme 1 väljundnäitaja 1 Meetme 1 väljundnäitaja 2 ...	Meede ... (M ...)	Meetme ... väljundnäitaja 1 Meetme ... väljundnäitaja 1 ...

1.1 Visioon 2027+

Hiiumaa aa öige koosi peel ja meite elu leheb pitka sammuga edasi. Hiidlast hoidvad oma maad, metsa, merd ja meeld.

Hiiumaa inimest saavad heesti korda ja tegevad ka teistega koos tööd. Senepärast ongid sii palju sösust etevöteid, mis ajale vastu peavad.

Mei oma peredel aa sii mõnus elada ja suure- ja Saaremaa inimest tahtvad ka meitel külas käia, sest sii aa eige nii hee olla⁵.

³ LEADER-i kontekstis on tegevusteks taotlejate poolt esitatavad projektid.

⁴ Iseloomustavad, milliseid teemasid meetmete puhul oluliseks peetakse (kohalike ressursside väärdamine, noorte kaasamine jms) – soovitakse taotlusi, mis panustavad ühte või mitmesse väljundnäitajasse.

⁵ Hiiumaa on oma kohaliku kultuuripärandit ja looduskeskkonda väärtustava elujõulise uuendusmeelse kogukonnaga saar. Kogukonna jätkuv saaresisene koostöö ning ühisalgatused erinevate partneritega on võimaldanud Hiiumaal silmapaistval määral välja kujuneda hea tulevikuperspektiiviga ettevõtlikel ning luua ja alal hoida saarel atraktiivset peresõbralikku elamis- ja külastuskeskkonda.

1.2 Eesmärgid, mõõdikud ja meetmed

1.2.1 Ettevõtluse arendamine

Tegevuspiirkonna analüüs näitas, et kuigi ettevõtlus on Hiiumaal järjepanu arenenud, jäävad majanduslikud näitajad siiski Eesti keskmistele alla. Valdav osa piirkonna ettevõtetest on väga väikesed, mille töötajate arv on alla 10. Väikeste käibenumbrite juures on ka nende iseseisev investeerimisvõimekus madal. Eestis ja maailmas toimuvate arengutega sammu pidamiseks on investeringute tegemine aga elutähtis.

Eesmärk nr 1: Hiiumaal on uuenduslik, kohalikke ressursse ja oskusi väärindav ning uutele turgudele suunduv ettevõtlus.

Tabel 2. Eesmärgi nr 1 tulemusnäitajad

Mõõdik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Toetust saanud ettevõtete müügitulu kasv	0	20%	Äriregister
Selliste tegevuste (projektide) arv, mis aitavad kaasa keskkonnasäästlikkusele ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide saavutamisele maapiirkondades (R.27) ⁶	0	5	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)
Ühise põllumajanduspoliitika projektides toetatud uued töökohad (R.37)	0	10	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)
Ühise põllumajanduspoliitika toetusel arendatud maapiirkondade ettevõtete, sealhulgas biomajanduse ettevõtete arv (R.39)	0	50	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)

Eesmärk on kavas saavutada meetme nr 1 (ettevõtluse arendamine) elluviimise kaudu.

Tabel 3. Meede nr 1: ettevõtluse arendamine

Näitaja	Sisu
Meetme osakaal rahastusest	40% EAFRD ⁷ eraldisest
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Investeeringud põhivarasse (taristusse, hoonetesse, seadmetesse, tarkvarasse jne), sh taastuvenergia lahendustesse oma tarbeks• Investeeringuga seotud järelevalvetegevused• Koolitus, kui see on seotud põhivara kasutusele võtmisega ja moodustab kuni 10% investeeringu maksumusest• Investeeringut ette valmistavad tegevused, kui investeering viiakse ellu sama projekti raames ja ettevalmistava tegevuse maht ei ületa 10% projekti kogumaksumusest

⁶ Siin ja edaspidi: R... viitab ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava kohustuslikule seirenäitajale.

⁷ Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (*European agricultural fund for rural development*)

Mittetoetatavad tegevused ⁸	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringut ette valmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina • Päikese- ja tuuleparkide rajamine eraldiseisva ettevõtlusena • Kinnistu ost • Projektijuhtimine • Koolitused • Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna
Toetuse saajad	<p>Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjad, mikro- ja väikeettevõtted⁹ ning MTÜ-d ja SA-d, kui nende tegevus on suunatud ettevõtlusele</p> <p>Toetust ei saa taotleda meetme määruses loetletud välistatud tegevusaladele</p>
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevus tuleb ellu viia Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas • Investeeringu puhul tuleb taotluses täiendavalt välja tuua äriplaani¹⁰ koos finantsprognosidega, kui toetuse summa ületab 10 000 eurot
Toetussummad (EUR) ¹¹	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne: 5000 • Maksimaalne: 200 000
Toetuse määr	60%
Väljundnäitajad ¹²	<ul style="list-style-type: none"> • Ringmajandusega tegelevate ettevõtete arv • Kohalikke ressursse väärindavate projektide arv • Uuenduslike projektide arv (loetakse hindamisel uuenduslikkuse eest vähemalt 2 hindepunkti saanud projekte) • Uusi turge hõlmavate projektide arv

⁸ **Läbivalt kõikide meetmete puhul:** mittetoetatavad on ka kõik meetme määruses loetletud mitteabikõlblikud tegevused.

⁹ **Mikroettevõtte** – ettevõtte, mis annab tööd kuni 10 inimesele ning mille käibe või bilansi maht ei ületa 2 miljonit eurot. **Väikeettevõtte** – ettevõtte, mis annab tööd kuni 50 inimesele ning mille käibe või bilansi maht ei ületa 10 miljonit eurot.

¹⁰ Ei nõuta äriplaani koostamist eraldi dokumendina, vaid selle põhisisu väljatoomist taotluse koosseisus.

¹¹ Toetus on vähese tähtsusega abi.

¹² **Läbivalt kõikide meetmete puhul:** näitajatele sihttasemeid ei määratleta, vaid jälgitakse jooksvalt vastavate taotluste arvu.

1.2.2 Kogukondade arendamine

Hea elukeskkonna osaks on mitmesuguste teenuste kättesaadavus, turvalisus ja looduse hea seisund. Teenuste kättesaadavus on hajaasustusega maapiirkondades aga raskendatud. Samas on tegemist olulise tingimusega selleks, et inimesed seal elada sooviksid. Seetõttu on maaelu positiivse kuvandi loomise ja säilitamise vaates oluline toetada mitmesuguste (kogukonna)teenuste, samuti sportimis- ja vaba aja veetmise võimaluste ning kultuuritegevuse elavdamist ja loomist – investeringuid elukeskkonda. Samavõrra on tähtis turvaline ja looduskaunis keskkond.

Eesmärk nr 2: Hiiumaal on aktiivsed ja uuenduslikud kogukonnad.

Tabel 4. Eesmärgi nr 2 tulemusnäitajad

Möödik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Selliste tegevuste (projektide) arv, mis aitavad kaasa keskkonnasäästlikkusele ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide saavutamisele maapiirkondades (R.27)	0	5	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)
Nende maapiirkondade elanike osakaal, kes saavad kasu paremast juurdepääsust teenustele ja taristule ÜPP toetuse kaudu (R.41)	0	20% (u 2000 inimest) ¹³	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)

Eesmärk on kavas saavutada meetme nr 2 (kogukondade arendamine) elluviimise kaudu.

Tabel 5. Meede nr 2: kogukondade arendamine

Näitaja	Sisu
Meetme osakaal rahastusest	30% EAFRD eraldisest
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Investeeringud ehitistesse, rajatistesse, taristusse, sisustusse, seadmetesse jne, sh taastuenergia lahendustesse oma tarbeks• Investeeringud Hiiumaa kui külastuskeskkonna arendamisse (viidad, puhkealad jms)• Investeeringuga seotud järelevalvetegevused• Investeeringut ette valmistavad tegevused, kui investeering viiakse ellu sama projekti raames ja ettevalmistava tegevuse maht ei ületa 10% projekti kogumaksumusest• (Kogukonna)teenuste arendamine• Turvalisuse tõstmine maal ja merel• Looduskeskkonna seisundi parandamine
Mittetoetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Investeeringut ette valmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina• Kinnistu ost• Koolitused• Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna

¹³ Arvestuse aluseks on tegevuspiirkonna elanike arv rahvastikuregistri andmetel. 2023. 1. jaanuari seisuga elas Hiiumaal 9758 inimest. Sellest on arvestatud vastav protsent ja saadud kasusaajate arv.

	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringud taastuenergia lahendustesse ja kiire internetiühenduse rajamisse, kui kasusaajaks on üksikud majapidamised • Projektjuhtimine • Nende kohaliku omavalitsuse üksuse ülesannete asendamiseks tehtav kulu, mis on nimetatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõigetes 1 ja 2, välja arvatud selliste ülesannete asendamiseks tehtav kulu, mis lisab uuenduslikku väärtust või elemente
Toetuse saajad	Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas tegutsevad MTÜ-d, SA-d ja Hiiumaa Vallavalitsus ¹⁴
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevus tuleb ellu viia Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas või peab see olema suunatud piirkonna hüvanguks • Investeeringu puhul tuleb taotluses täiendavalt välja tuua tasuvusanalüüs¹⁵, kui toetuse summa ületab 10 000 eurot • Koostööle suunatud projekt peab hõlmama vähemalt ühte partnerit
Toetussummad (EUR)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne: 3000 • Maksimaalne: 100 000
Toetuse määr	<ul style="list-style-type: none"> • 90% kasumit mittetaotlevate projektide puhul • 60% ettevõtluks suunatud projektide puhul
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Uute vaba aja veetmise võimaluste arv • Täiendatud vaba aja veetmise võimaluste arv • Taastuenergia lahenduste arv • Kogukonnateenuste arv • Turvalisust tõstvate projektide arv

¹⁴ Hiiumaa Vallavalitsus ja usuorganisatsioonid tohivad meetmest toetust taotleda kuni kaks korda perioodi jooksul.

¹⁵ Ei nõuta eraldi tasuvusanalüüsi koostamist, vaid selle põhisisu väljatoomist taotluse koosseisus.

1.2.3 Külustuskeskkonna arendamine (ühisprojektide meede)

Hiiumaa tugevuseks on ilus, puhas ja mitmekesine looduskeskkond. Suvehooajal toimuvad siin mitmesugused sündmused, mis meelitavad külastajaid Eestist ja välismaaltki. Turism on seega saarele oluline majandusharu.

Viimastel aastatel on turismiturundus hoogustunud, samuti on lisandunud uusi turismiobjekte. Turundus on aga pidev protsess, mis eeldab süsteemsust ning koostööd valdkonna osapoolte vahel. Samuti on suurte turismiobjektide kõrval ridamisi väiksemaid, mille külastajatele avamine avardab valdkonna võimalusi, võimaldades külastajatel kogeda midagi uut.

Eesmärk nr 3: Hiiumaa külustuskeskkond on tuntud ja atraktiivne nii saarel kui mandril.

Tabel 6. Eesmärgi nr 3 tulemusnäitajad

Möödik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
LEADER-projektide kajastatus üleriigilise levikuga kanalites	Ei ole mõõdetud	Keskmiselt 3 kajastust aastas	Meediamonitooring (Hiidlaste Koostöökogu) Projektide elluvijate tagasiside tegevusrühmale
Ühise põllumajanduspoliitika toetusel arendatud maapiirkondade ettevõtete, sealhulgas biomajanduse ettevõtete arv (R.39)	0	5	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)

Eesmärk on kavas saavutada meetme nr 3 (külustuskeskkonna arendamine) elluviimise kaudu.

Tabel 7. Meede nr 3: külustuskeskkonna arendamine

Näitaja	Sisu
Meetme osakaal rahastusest	15% EAFRD eraldisest
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> Turismiteenuste arendamine, mis ei ole suunatud üksiku äriühingu hüvanguks¹⁶ Kohaturundus (sh messid, trükised, veebimaterjalid jne) Turismivaldkonna edendamisse panustavad koolitused Suursündmuste (kultuur, sport jms) korraldamine (enam 500 külastajaga) Tegevuste elluviimiseks vajalike asjade ost mitte rohkem kui 15% projekti kogu abikõlblikust maksumusest Projektijuhtimine
Mittetoetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> Investeeringud Kinnistu ost Koolitused, mis ei ole seotud turismivaldkonna edendamisega Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna

¹⁶ Sellised taotlused tuleb esitada meetme nr 4 raames.

Toetuse saajad	Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas tegutsevad kolmanda sektori organisatsioonid, füüsilisest isikust ettevõtjad, mikro- ja väikeettevõtted ning Hiiumaa Vallavalitsus
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevus tuleb ellu viia Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas või peab tegevus olema suunatud tegevuspiirkonna hüvanguks • Projekti, mille põhisisuks on turundus, koosseisus tuleb esitada turundusplaan¹⁷
Toetussummad (EUR)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne: 3000 • Maksimaalne: 75 000
Toetuse määrad	<ul style="list-style-type: none"> • 90% kasumit mittetaotlevate projektide puhul • 60% ettevõtlusele suunatud projektide puhul
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Uute turismitoodete ja/või -teenuste arv • Sündmuste arv • Hooajaväliste sündmuste arv • Külustuskeskkonna arendamisele suunatud projektide arv

NB! Käesolevast meetmest saab tegevusi ellu viia ainult ühisprojektina. Ühisprojekt on projekt, mis viiakse ellu 1–2-aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.

¹⁷ Ei pea olema koostatud eraldi dokument. Taotluses tuleb kirjeldada põhisisu: sihtgrupid, kanalid, tegevused, oodatavad tulemused ja mõõdikud.

1.2.4 Organisatsioonide arendamine (ühisprojektide meede)

Organisatsioonid, nii vabaühendused kui ettevõtted, ei vaja mitte üksnes investeeringuid, vaid ka mitmesuguseid arendustegevusi.

Kogukonnad ei saa olla toimivad ja aktiivsed ilma koostööta. Selleks on aga tarvis inimeste omavahelist suhtlust, sündmusi jms, milleks sageli raha napib. Samavõrra on oluline kontaktide loomine ja säilitamine väljaspool Hiiumaad. Seetõttu vajab toetamist seltsitegevus, kogukonna liikmeid ühendavate sündmuste korraldamine ja suhtlus teiste piirkondadega Eestis ning välismaal. Erilise tähelepanu all on vananeva ja väheneva rahvastiku kontekstis noored, kujundamaks Hiiumaast paika, kuhu ikka ja jälle soovitakse tagasi pöörduda.

Lisaks investeeringutele vajavad ettevõtted muid arendustegevusi, sh tuge tootearendusel ning turunduses, võtmaks kasutusele uusi tehnoloogiaid, uuendamaks protsesse jne.

Eesmärk nr 4: Hiiumaal on jätkusuutlikud ja arenevad organisatsioonid.

Tabel 8. Eesmärgi nr 4 tulemusnäitajad

Möödik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Ühise põllumajanduspoliitika toetusel arendatud maapiirkondade ettevõtete, sealhulgas biomajanduse ettevõtete arv (R.39)	0	5	Projektide elluviijate tagasiside (e-PRIA)
Toetatud sotsiaalse kaasamise projektidega hõlmatud isikute arv R.42)	0	500	Projektide elluviijate tagasiside (e-PRIA)

Eesmärk on kavas saavutada meetme nr 4 (organisatsioonide arendamine) elluviimise kaudu.

Tabel 9. Meede nr 4: organisatsioonide arendamine

Näitaja	Sisu
Meetme osakaal rahastusest	10% EAFRD eraldisest
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Teenuste ja tootearendus• Turundus• Teadmiste ja oskuste arendamine, sh seminarid, koolitused, õppereisid jms• Kogukondi liitvate spordi- ja kultuurisündmuste korraldamine• Erinevate eagruppide võimestamisele suunatud tegevused• Tegevuste elluviimiseks vajalike asjade ost mitte rohkem kui 15% projekti kogu abikõlblikust maksumusest• Projektijuhtimine
Mittetoetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Investeeringud• Kinnistu ost• Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna

Toetuse saajad	Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas tegutsevad MTÜ-d, SA-d, füüsilisest isikust ettevõtjad, mikro- ja väikeettevõtted ning Hiiumaa Vallavalitsus ¹⁸
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevus tuleb ellu viia Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas või peab tegevus olema suunatud tegevuspiirkonna hüvanguks • Projekti, mille põhisuks on turundus, koosseisus tuleb esitada turundusplaan
Toetussummad (EUR)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne: 1500 • Maksimaalne: 40 000
Toetuse määrad	<ul style="list-style-type: none"> • 90% kasumit mittetaotlevate projektide puhul • 60% ettevõtlusele suunatud projektide puhul
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Kaasatud organisatsioonide arv • Võrgustike arv • Noortealgatuste arv • Sündmuste arv • Sündmustel osalejate arv • Turundusprojektide arv • Teenuste ja tootearendusprojektide arv

NB! Käesolevast meetmest saab tegevusi ellu viia ainult ühisprojektina. Ühisprojekt on projekt, mis viiakse ellu 1–2-aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.

¹⁸ Hiiumaa Vallavalitsus tohib meetmest toetust taotleda ühel korral perioodi jooksul.

1.2.5 Sotsiaalteenuste arendamine (ESF+ meede)

Rahvastiku vananemisest tingitud abivajajate arvu kasv (vt Lisa 1. Tegevuspiirkonna profiil ptk 4 Arenguvajadused ja -potentsiaal) on kaasa toonud üha suureneva vajaduse kvaliteetsete pikaajalise hoolduse teenuste järele. Nende kättesaadavus on aga ebapiisav, mistõttu jäädakse suureneva hoolduskoormuse tõttu tööturul eemale.

Ebapiisavad on ka sotsiaalvaldkonna töötajate teadmised, oskused ja võimalused teenuste arendamiseks ning vahetuks osutamiseks. Samuti valitseb spetsialistidest puudus. Hoolekande korraldus tervikuna on pigem institutsionaalne, mis ei taga teenuste isikukesksust.

Lisaks on hajaasustuses probleemseks eakama elanikkonna üksi jäämine. Seejuures on (kogukondlik) abivajajate märkamise puudulik. Viimane ei puuduta kusjuures mitte üksnes eakaid, vaid kõiki vanusegrupe.

Nende probleemide adresseerimiseks rakendatakse perioodil 2023–2027 lisaks LEADER-meetme vahenditele ka Euroopa Sotsiaalfondi omi. Meetmega adresseeritakse mõlemat sekkumise eesmärki:

- Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine
- Inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine

Eesmärk nr 5: Hiidlased on hästi hoitud.

Tabel 10. Eesmärgi nr 4 tulemusnäitajad

Möödik	Algtase 2023	Sihttase 2029	Allikas
Toetatud sotsiaalse kaasamise projektidega hõlmatud isikute arv	0	250	Tegevuste elluvijate tagasiside
Projektide arv	0	21 ¹⁹	Taotlused

Eesmärk on kavas saavutada meetme nr 5 (sotsiaalteenuste arendamine) elluviimise kaudu.

Tabel 11. Meede nr 5: sotsiaalteenuste arendamine

Näitaja	Sisu
Meetme osakaal rahastusest	Rahastamine toimub eraldiseisvast allikast: Euroopa Sotsiaalfond+
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Projektijuhtimine• Ekspertide kaasamine• Sotsiaalteenuste arendamine täiealiste sihtgrupile²⁰ (teavitus- ja ennetustegevus, intervallhoiu pakkumine, psühholoogiline nõustamine, omastehooldajate nõustamine ja toetamine jne)

¹⁹ Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnale Euroopa Sotsiaalfond+ ja riikliku kaasfinantseeringu summa on 126 609 tuhat eurot. Arvestades, et ühe projekti maksimaalne suurus saab olla u 6000 eurot, on võimalik läbi viia 21 projekti.

²⁰ Täisealiseks loetakse isikut alates 16. eluaastast.

	<ul style="list-style-type: none"> • Valdkondlikud koolitused • Haridus-, sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna teenuste integreerimine • Tegevuse elluviimiseks vajalike väikevahendite (seade vms, mida ei arvata organisatsiooni põhivara hulka ja mis ei ületa 15% tegevuse eelarvest) soetamine • Võrgustumist ja koostööd toetavad tegevused
Mittetoetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringud • Ei rahastata tegevusi, mis on seaduse järgi kohaliku omavalitsuse või Töötukassa ülesandeks või mida mõnest muust allikast juba finantseeritakse
Toetuse saajad	Toetuse saaja on kohalik tegevusgrupp: MTÜ Hiidlaste Koostöökogu, kes korraldab tegevuste elluviimiseks minikonkursse
Nõuded tegevuse elluvijale	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevuse elluvija võib olla tegevuspiirkonnas tegutsev MTÜ, SA, FIE või mikro- ja väikeettevõtte ning Hiiumaa Vallavalitsus, v.a kohalik tegevusrühm
Toetussummad (EUR)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne: 1000 • Maksimaalne: määruuses sätestatud miniprojekti maksimaalne maksumus
Toetuse määr	<ul style="list-style-type: none"> • 100%
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevustes osalejate arv • Tegevuste elluvijate arv • Ürituste arv • Võrdseid võimalusi edendavate projektide arv • Võrdset kohtlemist edendavate projektide arv

1.2.6 Koostöö arendamine (tegevusrühma meede)

Lisaks toetuste jagamisele viib Hiidlaste Koostöökogu ellu mitmesuguseid koostööprojekte nii organisatsiooni kui piirkonna laiemas arendamise eesmärgil. Koostööprojektid aitavad kaasa uute ja uuenduslike lähenemiste tutvustamisele, suurendavad eri sektorite omavahelist läbikäimist, motiveerivad liikmeskonda ning võimaldavad jõuda uute sihtgruppideni.

Koostöökogu jätkab ühiste projektidega ja on avatud uutele koostööpartneritele nii riigisisesele kui ka piiriülesele.

Peamised koostööprojektide valdkonnad on:

- Uuenduslikkus kõige laiemas mõttes (uued protsessid, tehnoloogiad, ärimudelid jms)
- Turundus (Hiiu- ja Saaremaa kui turismi sihtkoha tutvustamine)
- Rohepöörde (keskkonnahoid, taastuvenergia lahendused jms)
- Lääne-Eesti saarte biosfääriala programmi elluviimist toetavad tegevused
- Noori kaasav ja noortele suunatud tegevused
- Pärandi uurimine, eksponeerimine ja arendamine
- Tervisespordi edendamine

Üldkoosoleku otsusega on võimalik lisada ka täiendavaid teemasid.

Eesmärk nr 6: Hiidlased on teadlikud headest praktikatest Eestis ja välismaal ning oskavad neid rakendada.

Tabel 12. Eesmärgi nr 6 tulemusnäitajad

Mõõdik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Projektide tegevustes osalejate rahulolu	Ei ole mõõdetud	Vähemalt 80% vastanutest on rahul	Uuring koostööprojektides osalenute hulgas

Eesmärk on kavas saavutada meetme nr 6 (koostöö arendamine) elluviimise kaudu.

Tabel 13. Meede nr 6: koostöö arendamine

Näitaja	Sisu
Meetme osakaal rahastusest	5% EAFRD eraldisest
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Koolitused• Õppereisid• Turundus• Ekspertide kaasamine• Projektijuhtimine
Mittetoetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Investeeringud• Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna
Toetuse saajad	Toetuse saaja on kohalik tegevusgrupp: MTÜ Hiidlaste Koostöökogu
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none">• Tegevus tuleb ellu viia Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonnas või peab see olema suunatud piirkonna hüvanguks
Toetussummad (EUR)	Otsustab üldkoosolek

Toetuse määr	90%
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Kaasatud Eesti-siseste organisatsioonide arv • Kaasatud rahvusvaheliste organisatsioonide arv • Lääne-Eesti saarte biosfääriala programmi elluviimist toetavate tegevuste arv

NB! Tegemist on tegevusrühma meetmega koostööprojektide elluviimiseks! Need projektid ei läbi hindamisprotsessi, vaid kuuluvad kinnitamisele üldkoosoleku poolt.

1.3 Strateegia uuenduslikkus ja integreeritus

Hiidlaste Koostöökogu strateegia 2023–2027 keskendub sarnaselt eelmisele perioodile peaaesjalikult ettevõtlusele ja kogukondadele. Nende puhul on toetatavateks tegevusteks reeglina investeringud. Sel viisil on tagatud järjepidevus, kuna lahendamist vajavad küsimused ei ole ajas olulisel määral muutunud. Seetõttu ei oleks täiesti uute toetussuundade valimine õigustatud.

Samas on arenguks tarvis ka mitmesuguseid muid tegevusi, nagu näiteks sündmuste korraldamine, koolitused jms. Selleks on välja töötatud organisatsioonide arendamise meede, kust erinevalt eelmisele perioodile toetatakse ka ettevõtteid.

Rõhutatakse turismi olulisust Hiiumaa jaoks, on eraldi välja töötatud meede turismivaldkonna arendamiseks – ühisturundus, pakettide väljatöötamine jms. Sarnaselt organisatsioonide arendamise meetmele saavad ka sellest taotleda nii ettevõtteid kui vabaühendused.

Uuenduseks on samuti sotsiaalvaldkonna toetamine. Varasemalt ei ole adresseeritud ühiskonna haavatavamaid grupe, millega nüüd tegeletakse Euroopa Sotsiaalfond+ toetuse raames.

Projektide tasandi uuenduslikkust, samuti koostööst ja keskkonnasäästlikkust käsitletakse hindamiskriteeriumite kaudu. Need projektid, mis panustavad ühte või mitmesse nn horisontaalsesse näitajasse, saavad hindamisel enam punkte.

Hiidlaste Koostöökogu strateegia on koostatud lähtuvalt LEADER-lähendamise üldpõhimõtetest, samuti teistest riikliku ja regionaalse tasandi arengudokumentidest. Sel viisil on tagatud omavaheline kooskõla, et käesolev strateegia panustaks ka laiemalt Eesti ühiskonnas määratletud väljakutsete lahendamisse.

Strateegia ülesehitust on võrreldes eelmise perioodiga lihtsustatud. Konkreetsele eesmärgile vastab üks meede, mis võimaldab taotlejail paremini mõista, mida ühe või teisega saavutada tahetakse. Samuti teeb selline ülesehitus hilisema seire hõlpsamini korraldatavaks.

Samuti on konkreetsemalt sihistatud ja ka lähemate partneritega kokku lepitud LEADER-koostöö suunad. Sel viisil on suhteliselt väikeste ressursside puhul võimalik hõlpsamini tulemusi saavutada, kuna killustatus on väiksem.

2 Strateegia elluviimine

Hiidlaste Koostöökogu strateegiat viiakse ellu toetusmeetmete kaudu. Strateegia elluviimine sisaldab:

- Organisatsiooni juhtimist ja arendamist
- Toetusmeetmete elluviimist
- Strateegia elluviimise seiret

2.1 Organisatsiooni juhtimine ja arendamine

Hiidlaste Koostöökogu praegust organisatsiooni on täpsemalt kirjeldatud tegevuspiirkonna analüüsis (**Lisa 1 eraldiseisva dokumendina**).

Hiidlaste Koostöökogu kõrgeimaks organiks on **üldkoosolek**, mis otsustab organisatsioonide peamiste arengusuundade jt seaduses ette nähtud teemade üle. Üldkoosoleku roll on ka strateegia kinnitamine.

Organisatsiooni igapäevategevust korraldab **juhatus**, kes valib enda hulgast juhatuse esimehe.

Koostöökogu tegevusi viib ellu **tegevuskeskus**, kuhu palgatakse **töötajaid** vastavalt vajadusele ja võimalustele. Töötajate tööülesanded kinnitab juhatus eraldi, kuna strateegia elluviimise käigus võib tekkida vajadus palgata täiendavaid inimesi ja/või muuta olemasolevate kohustusi.

Strateegia elluviimiseks on vajalik täita vähemalt järgmised ülesannete plokid:

- Taotlejate nõustamine ja toetuse saajate abistamine projektide elluviimisel
- Tegevuskeskuse igapäevatöö korraldamine (tööplaanid, teavitused jms)
- Strateegia elluviimise tagamine (voorude korraldamine, teavitustegevus, rakenduskavade koostamine jne)
- Koostööprojektide algatamine ja/või elluviimine
- Kohalike võrgustike arendamine

Projektitaotlusi hindab **hindamiskomisjon**, mille otsused on sõltumatud. Komisjoni töökord kinnitatakse eraldi dokumendina.

Hiidlaste Koostöökogu organisatsioonilise võimekuse arendamine toimub enamjaolt LEADER-koostöö meetme kaudu. Algatatakse ja osaletakse projektides, mis vastavad meetmes LEADER-koostöö kokku lepitud fookusteemadele.

Hiidlaste Koostöökogu põhifunktsioon on LEADER-meetme toetuste administreerimine, millele käesoleval perioodil lisanduvad Euroopa Sotsiaalfond+ vahendid. Konkurentsivõimeliste (uenduslike) taotluste saamiseks ja põhikirjalise eesmärgi täitmiseks on vajalik potentsiaalsete taotlejate võimestamine. Ilma teadlikkuse tõstmisele suunatud tegevusteta võib võimalike taotlejate ring kitsaks jääda. Samuti ei suuda üksiktaotlejad enamasti hoomata laiemat konteksti, mistõttu võidakse lahendada kitsalt ühe organisatsiooni probleeme. Selleks, et jõuda rohkemate piirkonna organisatsioonideni,

viib Hiidlaste Koostöökogu ja ise projekte ellu (peamiselt LEADER-koostöö meetme raames) ja pakub taotlejatele tuge nende projektiideede arendamisel.

Niisiis ei ole Hiidlaste Koostöökogu maakondlik arendusorganisatsioon, mille rolli täidab Hiiumaa Arenduskeskus. Küll aga hõlmab organisatsiooni tegevus lisaks taotluste administreerimisele mitmesuguseid arendustegevusi.

2.2 Toetusmeetmete elluviimine

2.2.1 Rahastamiskava

Hiidlaste Koostöökogu strateegia elluviimist rahastatakse peamiselt kahest allikast, milleks on LEADER-programmi ja Euroopa Sotsiaalfond+ vahendid. Omafinantseeringu tagamiseks kogutakse liikmemaksu. Samuti võib Hiidlaste Koostöökogu osaleda ka muudest allikatest rahastatud projektides, kui need aitavad kaasa visiooni saavutamisele.

Eelarve maht määratakse kindlaks maaeluministri ja sotsiaalkaitseministri määrustega. Eelarvest vähemalt 75% jagatakse toetusteks, kuni 25% kulub rakendamisele (büroo ülalpidamiskulud, palgad, teavitustegevus jms).

Tabel 14. Hiidlaste Koostöökogu eelarve jagunemine

	Meede	Toetussumma jagunemine	Toetusmäärad	Toetussummad
Toetused (vähemalt 75%)	1. Ettevõtluse arendamine	40% (ligikaudu 600 tuhat)	60%	<ul style="list-style-type: none"> Minimaalne: 5000 Maksimaalne: 200 000
	2. Kogukondade arendamine	30% (ligikaudu 450 tuhat)	<ul style="list-style-type: none"> 90% kasumit mitte-taotlevate projektide puhul 60% ettevõtlusele suunatud projektide puhul 	<ul style="list-style-type: none"> Minimaalne: 3000 Maksimaalne: 100 000
	3. Külustuskeskkonna arendamine	15% (ligikaudu 220 tuhat)	<ul style="list-style-type: none"> 90% kasumit mitte-taotlevate projektide puhul 60% ettevõtlusele suunatud projektide puhul 	<ul style="list-style-type: none"> Minimaalne: 3000 Maksimaalne: 75 000
	4. Organisatsioonide arendamine	10% (ligikaudu 150 tuhat)	<ul style="list-style-type: none"> 90% kasumit mitte-taotlevate projektide puhul 60% ettevõtlusele suunatud projektide puhul 	<ul style="list-style-type: none"> Minimaalne: 1500 Maksimaalne: 40 000
	5. Sotsiaalvaldkond	ESF+ vahendid (ligikaudu 125 tuhat)	100%	<ul style="list-style-type: none"> Minimaalne: 1000 Määruses sätestatud miniprojekti maksimaalne maht
	6. LEADER-koostöö	5% (ligikaudu 75 tuhat)	90%	Otsustab üldkoosolek

Tegevus- ja elavdamiskulud (kuni 25%)	Tegevusrühma kulud (ligikaudu 400 tuhat eurot)	-	100%	-
	Eelarve kokku	2 023 273		
	<i>sh EAFRD eraldis</i>	1 896 664		
	<i>sh ESF+ eraldis</i>	126 609		

2.2.2 Rakenduskavad

Strateegia elluviimine toimub iga-aastaste rakenduskavade kaudu, mille koostab tegevuskeskus ja kinnitab üldkoosolek. Rakenduskavas määratletakse tegevusrühma eelarvelised vahendid aastaks, sh toetussummade jagunemine meetmete lõikes. Samuti võib rakenduskavaga sätestada teatud kitsendusi – näiteks vähendada meetmete maksimaalse toetussumma suurust voorude lõikes. Nõuded rakenduskavale sätestab LEADER-meetme määrus. Rakenduskava esitatakse Põllumajanduse Registrite ja Infosüsteemi Ametile.

Sotsiaalse kaitse suurendamise meetme taotlus esitatakse Riigi Tugiteenuste Keskusele. Tegemist on meetme rakendamiseks mõeldud katusprojekti (nn vihmavarjuprojekti) kirjeldusega, mille nõuded sätestatakse eraldi. **Samuti sätestatakse eraldi kord vihmavarjuprojekti elluviimiseks, sh miniprojektide voorude korraldamiseks.**

Taotlusvoore korraldatakse vastavalt üldkoosoleku poolt heaks kiidetud rakenduskavadele. Aastatel 2024–2025 on kavas kulutada kuni 80% vahenditest ja aastal 2026 kuni 20%, millele lisanduvad eelmiste aastate jäägid. LEADER-koostöö meetme projektid vältavad kuni perioodi lõpuni. Sel viisil kindlustatakse eelarve optimaalne kasutus, sh tegevusrühma rahastamine, kuna see on seotud väljamaksete summaga (Tabel 15).

Taotlusvoorudest teavitab Hiidlaste Koostöökogu avalikkust vastavalt LEADER-meetme määrusele.

Taotlemine toimub e-PRIA keskkonnas, v.a sotsiaalteenuste arendamise meetme puhul, kus taotlused esitatakse otse tegevusrühmale.

Hiidlaste Koostöökogu meetmetest saavad toetust taotleda tegevuspiirkonnas või selle hüvanguks tegutsevad organisatsioonid.

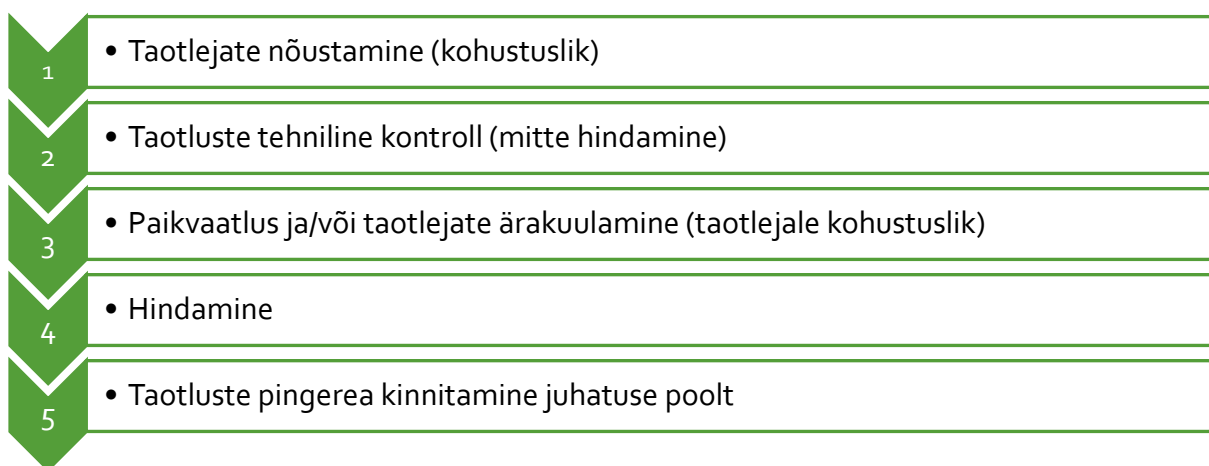
Taotlus peab sisaldama informatsiooni, mis on nõutud LEADER-meetme määrukses. Vastava elektroonilise taotlusvormi koostab PRIA. Lisaks tuleb taotluses kajastada informatsioon, mis on vajalik tegevusrühmale taotluste hindamiseks. Kõnealune teave esitatakse samuti e-PRIA vahendusel. Näidismuudatuste teeb Hiidlaste Koostöökogu kättesaadavaks ka oma kodulehel.

Tabel 15. Eelarve toetuste eelarve jagunemine aastate lõikes

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Üleminekuperiood	40%	40%	20%	Kasutamata osa	Üleminekuperiood	Üleminekuperiood

2.2.3 Taotluste hindamine

Taotluste hindamine koosneb viiest üksteisega seotud etapist (Joonis 1). Seejuures on eelmine etapp järgmise sisendiks.



Joonis 1. Hindamisprotsess

Taotlejate nõustamine (kohustuslik)

Enne taotluse esitamist on taotlejal kohustuslik läbida eelnõustamine tegevuskeskuses.

Taotluste tehniline kontroll (ei ole hindamine)

Tehniline kontroll sisaldab esitatud dokumentide ja taotlejate nõuetele vastavuse üle vaatamist Hiidlaste Koostöökogu büroo poolt. Vajadusel antakse taotluse esitajale aeg puuduste likvideerimiseks. Sisulisi hinnanguid tehnilise kontrolli etapis ei anta.

Paikvaatlus ja/või taotlejate ära kuulamine (taotlejale kohustuslik)

Paikvaatlusi korraldatakse reeglina investeeringuprojektidele osas. Samas võib hindamiskomisjon teha ettepaneku ka muude projektide vaatlemiseks koha peal, kui see on asjakohane. Paikvaatlusel osalevad vähemalt kolm hindamiskomisjoni liiget.

Investeeringuid mittesisaldavatele taotlustele või nendele investeeringuprojektidele, kus paikvaatluse rakendamine ei ole otstarbekas, rakendatakse ära kuulamist – taotleja esitleb oma projekti hindamiskomisjoni töökoosolekul.

Hindamine

Komisjoni liikmed hindavad taotlusi iseseisvalt vastavalt hindamiskriteeriumitele. Hindamine toimub e-PRIA-s, v.a ESF+ meetme puhul. Selle puhul tagab tehnilise lahenduse tegevusrühm.

Seejärel viiakse taotluste arutamiseks läbi hindamiskomisjoni töökoosolek. Tulemused (taotluste pingerida meetmete kaupa) vormistatakse protokollina, mis esitatakse Hiidlaste Koostöökogu juhatusel.

Taotluste hindamiskriteeriumid jagunevad neljaks osaks:

1. Asjakohasusega seotud (hinnatakse seoseid siinse strateegia jt asjakohaste arengudokumentidega ja panust taotlejate ringi laiendamisse) – bloki osakaal: 30%
2. Läbivate teemadega seotud (hinnatakse taotluste rohelisust, uuenduslikkust ja koostöisust) – bloki osakaal: 30%
3. Kestlikkusega seotud (hinnatakse tulemuste järjepidevust) – bloki osakaal: 20%
4. Kvaliteediga seotud (hinnatakse taotluse üldist kvaliteeti ja taotleja tausta) – bloki osakaal: 20%

Hindamine toimub skaalal 0–3, kus 3 – väga hea, 2 – rahuldav, 1 – kesine ja 0 – puudulik. Lisaks rakendatakse taotluste hindamisel lävendit – kui taotlus saab koondhindeks²¹ 1,6 või vähem, seda ei rahuldata.

Kõikidele meetmetele rakendatakse samu kriteeriume ja osakaale.

Tabel 16. Hindamiskriteeriumid

Osa	Kriteerium ja osakaal	Kirjeldus	Skaala (0–3)
Asjakohasusega seotud kriteeriumid (kokku 30%)	Taotluse sidusus strateegia visiooni ja eesmärkidega (15%)	Hinnatakse, kas ja kuivõrd on taotlus seotud visiooni ja eesmärkidega – kas ja mil määral aitab projekti elluviimine nende saavutamisele kaasa	0 – Taotlus ei ole strateegiaga seotud ²² 1 – Taotlus on strateegiaga vähesel määral seotud 2 – Taotlus on strateegiaga enamjaolt seotud 3 – Taotlus tuleneb otseselt strateegia visioonist ja eesmärkidest
	Taotluse sidusus valla ja/või küla arengueesmärkidega (5%)	Hinnatakse, kas ja kuivõrd tuleneb taotlus valla ja/või küla arengueesmärkidest või tunnetatud vajadustest – kas vajadust projekti elluviimiseks on kogukonnas ja/või vallas tunnetatud	0 – Taotlus ei ole valla ega küla arengueesmärkidega seotud 1 – Taotlus on suunatud kitsalt ühele sihtgrupile 2 – Taotluse sihtgrupp on laiapõhjaline, vajadust tunnetatakse paljude poolt 3 – Taotlus tuleneb otseselt valla ja küla arenguvajadustest

²¹ Koondhinne moodustub hindamiskomisjoni liikmete poolt antud hinnete aritmeetilisest keskmisest.

²² Kui taotlus saab selle kriteeriumi (sidusus strateegiaga) raames koondhindeks 0, ei kuulu projekt rahastamisele.

	Taotluse panus meetme väljundnäitajate täitmisesse (5%)	Hinnatakse, kas ja kuivõrd panustab projekt konkreetse meetme väljundnäitajate sihttasemete saavutamisse	0 – Taotlus ei panusta ühtegi väljundnäitajasse 1 – Taotlus panustab ühte väljundnäitajasse 2 – Taotlus panustab rohkem kui ühte väljundnäitajasse 3 – Taotlus panustab kõiki konkreetse meetme väljundnäitajatesse
	Panus taotlejate ringi laiendamisse (5%)	Hinnatakse, kas taotleja on eelmisel või sellel perioodil toetust saanud	0 – Taotleja on saanud toetust nii eelmisel kui sellel perioodil 1 – Taotleja on saanud toetust sellel, kuid mitte eelmisel perioodil 2 – Taotleja on saanud toetust eelmisel, kuid mitte sellel perioodil 3 – Taotleja ei ole saanud toetust eelmisel ega sellel perioodil
Läbivate teemadega seotud kriteeriumid (kokku 30%)	Projekti rohelisus (10%)	Hinnatakse, kas ja kuivõrd panustab projekt keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandus) lahenduste väljatöötamise (sh näiteks kohalike ressursside kasutamine, taastuenergia rakendamine, taaskasutus, ringmajandus jms)	0 – Taotlus ei panusta üldse keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste väljatöötamise 1 – Taotlus panustab keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste väljatöötamise vähesel määral 2 – Taotlus panustab keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste väljatöötamise osaliselt 3 – Taotlus on keskkonda taastav ja kliimasõbralik
	Projekti uuenduslikkus (10%)	Hinnatakse, kas ja mil määral on tegemist uuendusliku lähenemisega ²³	0 – Taotlus ei ole uuendusliku iseloomuga 1 – Taotlus on uuendusliku iseloomuga taotleja jaoks 2 – Taotlus on uuenduslik Hiiumaal 3 – Taotlus on uuenduslik ka väljaspool Hiiumaad
	Projekti koostöisus (10%)	Hinnatakse, kas projekti elluviimine ja/või tulemuste kasutamine toimub koostöös, samuti kas projekti elluviimise järgselt tekivad koostöösided	0 – Taotleja viib projekti ellu ilma partneriteta, tulemused on kuuluvad üksnes taotlejale ²⁴ 1 – Projekti elluviimine toimub koostöö omas sektoris/valdkonnas, kaasatud on vähemalt 1 partner 2 – Projekti elluviimine toimub vähemalt kahe sektori koostöös, kes kõik saavad projektist kasu, kaasatud on enam kui 1 partner 3 – Projekt viiakse ellu 3 sektori sisulises koostöös, tulemused on mõeldud kõikidele kasutamiseks

²³ Uuenduslikkuse all mõistetakse uue tehnoloogia, protsessi vms kasutusele võtmist.

²⁴ Partnerina ei käsitleta teenuseosutajat, kauba tarnijat või ehitajat.

Kestlikkusega seotud kriteeriumid (kokku 20%)	Projekti tulemuste kestlikkus (10%)	Hinnatakse, kas ja mil määral on projekti tulemused tagatud peale toetusrahade lõppemist, kuidas on kaetud objektide majanduskulude katmine, vajalik kliendibaas vms	<p>0 – Tegevused lõppevad projekti lõpuga, investeeinguobjekti edasine ekspluateerimine ei ole läbi mõeldud</p> <p>1 – Projekti tulemused on vähesel määral kestlikud</p> <p>2 – Projekti tulemused on enamjaolt kestlikud</p> <p>3 – Projekti tulemused on arusaadavalt jätkusuutlikud (näiteks teenuse osutamine jätkub ka peale projekti lõppu ilma täiendava toetusvajaduseeta). Rajatud investeeinguobjektide edasine ekspluateerimine on läbi mõeldud ja töepärane</p>
	Realistlikkus (10%)	Hinnatakse, kas projektis kavandatud tulemuste saavutamine ning eelarve ja ajakava on selged ning realistlikud	<p>0 – Tulemuste saavutamine ei ole usutav, ajakava ja eelarve on ebarealistlikud</p> <p>1 – Tulemuste saavutamine on vähesel määral usutav</p> <p>2 – Tulemuste saavutamine on enamjaolt usutav</p> <p>3 – Projekti eelarve on põhjendatud (nt hinnapakumistega kaetud), ajakava on realistlik. Projekti tulemuste saavutamine on usutav</p>
Kvaliteediga seotud kriteeriumid (kokku 20%)	Taotluse kvaliteet (10%)	Hinnatakse taotluse kvaliteeti – osade omavahelist sidusust, keelelist ja vormistuslikku korrektsust, asjakohaste lisade olemasolu	<p>0 – Taotluse osad ei ole üksteisega loogiliselt seotud, tekst on raskesti mõistetav, keeleliselt ebakorrekne</p> <p>1 – Taotluse osad on üksteisega vähesel määral seotud, tekst on ebakorrekne ja üldjoontes mõistetav</p> <p>2 – Taotluse osad on üksteisega üldiselt seotud, tekst on enamjaolt mõistetav ja korrektne</p> <p>3 – Projekti eesmärgid, tegevused ja tulemused on omavahel loogiliselt seotud. Taotlus on koostatud keeleliselt ja vormiliselt korrektselt, sisaldades asjakohaseid lisadokumente</p>
	Taotleja võimekus (5%)	Hinnatakse taotleja võimekust projekti ellu viia, sh, kuid mitte ainult varasem kogemus, majanduslik võimekus, kompetentsus	<p>0 – Taotleja ja/või tema meeskonnaliikmete võimekus projekti ellu viia on väga väike – varasemad kogemused puuduvad, võimalik kulude suurenemine tingib tõenäoliselt projekti katkestamise,</p>

			<p>meeskonnaliikmetel puuduvad projekti elluviimiseks vajalikud teadmised ja oskused</p> <p>1 – Taotlejal ja/või tema meeskonnaliikmetel on osaline võimekus projekti elluviimiseks</p> <p>2 – Taotlejal ja/või tema meeskonnaliikmetel on üldiselt võimekus projekti elluviimiseks olemas</p> <p>3 – Taotlejal ja/või tema meeskonnaliikmetel on varasem kogemus projektide elluviimisel, võimekus tagada omafinantseering või isegi katta kallinemine, olemas on vajalikud teadmised ja oskused projekti tulemuslikuks elluviimiseks</p>
	<p>Omafinantseeringu osakaal (5%)</p>	<p>Hinnatakse, kui võrd on taotleja valmis panustama suurema omafinantseeringuga, kui on minimaalselt nõutud</p>	<p>0 – Taotleja omafinantseering on minimaalselt meetmes nõutav</p> <p>1 – Taotleja omafinantseering ületab meetmes minimaalselt nõutavat 5% võrra</p> <p>2 – Taotleja omafinantseering ületab meetmes minimaalselt nõutavat 10% võrra</p> <p>3 – Taotleja omafinantseering ületab meetmes minimaalselt nõutavat enam kui 10% võrra</p>

Taotluste pingerea kinnitamine juhatus poolt

Juhatus teeb otsuse²⁵ rahastamisele kuuluvate taotluste osas, tuginedes hindamiskomisjoni ettepanekule. Juhul, kui juhatus hindamiskomisjoni ettepanekuga ei nõustu, saadab ta selle koos omapoolse muudatusettepaneku ja põhjendustega komisjonile kordushindamiseks tagasi.

2.3 Strateegia seire

2.3.1 Seire korraldus

Strateegia seiret korraldab Hiidlaste Koostöökogu juhatus ja tegevusi viib ellu tegevuskeskus. Eristatakse kahte sorti näitajaid:

- Tulemusnäitajad, mis mõõdavad **eesmärkide** täitmist ja millele on seatud sihttasemed. Tulemusnäitajad jagunevad omakorda kaheks:

²⁵ Juhul kui huvide konflikti vältimine eeldab paljude juhatus liikmete enda otsustusprotsessist taandamist, kinnitab nimekirja üldkoosolek.

- Kohustuslikud tulemusnäitajad – need tulenevad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavast 2023–2027 ja on aluseks tegevusrühma iga-aastase kohustusliku seirearuande koostamisele.
- Tegevusrühma poolt täiendavalt määratletud näitajad, mis aitavad mõista, kas ja kuidas on eesmärgid täidetud.
- Väljundnäitajad, mis on sätestatud eraldi igale **meetmele** ja mille osas ei ole määratletud sihttasemeid. Vastavalt taotlustest saadavale infole seiratakse jooksvalt väljundnäitajate numbrilisi väärtusi, et strateegiaperioodi lõpus oleks võimalik hinnata, millist tüüpi tegevused on olnud kõige sagedasemad, milliseid teemasid oluliselt adresseeritud ei ole jne. See annab sisendi järgmise strateegiaperioodi meetmete kujundamiseks.

Tabel 17. Hiidlaste Koostöökogu seire korraldus

Möödik	Korraldus
Kohustuslikud tulemusnäitajad (R...)	Informatsiooni kogutakse e-PRIA-s otse taotlejatelt väljamaksete tegemise raames.
Täiendavad tulemusnäitajad, sh	
Muud näitajad (Äriregistri andmed jms)	Kogutakse tegevuskeskuse poolt taotlejatelt aasta peale projekti elluviimist jooksvalt.
Küsitlusel põhinevad	<p>Kavandatud on kahte sorti küsitlusi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Elanikkonna küsitlus (viiakse läbi kaks korda strateegiaperioodi jooksul aastatel 2026 ja 2029) 2. Projektides osalenute rahuloluküsitlus (viiakse läbi kord strateegiaperioodi lõpus aastal 2029) <p>Küsitlusele vastamine on toetuse saajatele kohustuslik (vastavasisuline nõusolek küsitakse taotlemisprotsessi käigus).</p>
Väljundnäitajad	<p>Informatsiooni kogutakse tegevuskeskuse poolt heaks kiidetud taotlustest saadavale sisendile (kas projekt on uuendusliku iseloomuga, mitu uut teenust on loodud jne).</p> <p>Taotlejal on kohustus tegevusrühmale vajalikku informatsiooni anda.</p> <p>Väljundnäitajaid arvestatakse kumulatiivselt meetmete kaupa.</p>

2.3.2 Strateegia muutmine

Vajadust strateegia uuendamise ja muutmise järgi hindab Hiidlaste Koostöökogu juhatus iga-aastaselt vastavalt seire tulemustele. Vajadusel valmistab juhatus üldkoosolekule ette põhjendatud ettepaneku strateegia muutmiseks. Kui tegemist on tehniliste täiendustega töö paremaks korraldamiseks, arutatakse muutmist vaid juhatuse koosolekul. Põhjalikumad muudatused valmistatakse ette üldkoosolekul arutamiseks ja heaks kiitmiseks. Olulise sisendina arvestatakse siinkohal strateegia seire tulemusi.

Strateegiaperioodi lõpus algatatakse uue strateegia koostamine vastavalt Euroopa Liidu ja riiklikele raamdokumentidele.

Lisad

Lisa 1. Tegevuspiirkonna profiil

Profiil asub eraldiseisvas dokumendis (Lisa 1. Hiidlaste Koostöökogu tegevuspiirkonna profiil).

Lisa 2. Strateegia koostamise protsess

Strateegia koostamine hõlmab nelja tegevusblokki, milleks olid:

1. Tegevuspiirkonna profiili koostamine (elanikkond, majandusnäitajad, õppetunnid eelmisest programmiperioodist jms)
2. Liikmeskonnalt sisendi kogumine:
 - Avaseminar liikmetele visiooni ning eesmärkide määratlemiseks
 - Kaasamiseminarid tegevuspiirkonna toimekeskustes (2) eesmärkide ja võimalike meetmete täpsustamiseks
 - Küsitlus liikmeskonna hulgas
 - Lõpuseminar liikmeskonnale tervikliku strateegia tutvustamiseks ja viimase lihvi andmiseks
3. Juhtrühma arutelud:
 - Strateegia koostamist koordineeris juhtrühm, kelle ülesandeks oli vahekokkuvõtete ja -otsuste tegemine. Vastavalt eelmistest etappidest saadud sisendile koostas konsultant esialgsed visiooni, missiooni ja eesmärkide sõnastused, samuti mõõdetavad indikaatorid ja kavandatavad meetmed, mis juhtrühmas detailselt läbi arutati.
4. Tekstiloome

Tabel 18. Hiidlaste Koostöökogu strateegia koostamise raames toimunud sündmused

Kuupäev	Sündmus	Osalejad	Tulemused
21.02.2022	Üldkoosolek	29 liiget	Hiidlaste Koostöökogu arengustrateegia 2023–2027 ettevalmistamise tegevuskava vastu võetud
11.04.2022	Juhtrühma koosolek	Konsultant ja juhtrühm	Ootused ja protsess kokku lepitud
19.04.2022	Strateegia koostamise avaseminar	51 osalejat	Liikmetele jt huvilistele antud ülevaade strateegiaprotsessi käigus toimuma hakkavast
10.05.2022	Strateegiaseminar	14 osalejat	Sisend visiooni, eesmärkide ja meetmete kujundamiseks saadud
18.05.2022	Temaatiline seminar	9 osalejat	Toetusmeetmed täpsustatud

6.06–8.08.2022	Veebipõhine küsitlus liikmete hulgas	Liikmed (51 vastajat)	Hinnangud eelmisele strateegiaperioodile, piirkonna peamised väljakutsed, lahendamist vajavad küsimused
9.06.2022	Juhtrühma koosolek	Konsultant ja juhtrühm	Tegevuspiirkonna analüüsi tulemused läbi arutatud ja valideeritud
10.06.2022	Üldkoosolek	29 liiget	Ülevaade strateegia raamistikust
24.08.2022	Meetmete töötuba	11 osalejat	Meetmete detailid täpsustatud
25.08.2022	Sotsiaalvaldkonna töötuba	12 osalejat (organisatsioonid: hooldekodu, Töötukassa, Sotsiaalkeskus, vallavalitsus, külaseltsid)	Sotsiaalvaldkonna väljakutsed ja esmased lahendused määratletud
25.08.2022	Hindamiskriteeriumite töötuba	10 osalejat	Hindamiskriteeriumite väljatöötamiseks sisend saadud
21.09.2022	Juhatuse koosolek	9 osalejat	Strateegia tööversioon läbi arutatud
7.10.2022	Üldkoosolek	28 liiget	Strateegia tööversioon liikmetele esitletud
10.02.2023	Juhatuse koosolek	6 osalejat	Strateegia tervikversioon läbi arutatud
21.02.2023	Lõpuseminar	22 osalejat	Strateegia tervikversioon läbi arutelu ja testitud
5.05.2023	Juhatuse koosolek	8 osalejat	Strateegia viimased täpsustused läbi arutatud
17.05.2023	Üldkoosolek	Osalejate arv	Strateegia vastu võetud

Lisa 3. Seosed teiste arengudokumentidega

Hiidlaste Koostöökogu strateegia eesmärgipüstitusel on lisaks piirkonna arenguvajadustest ja -eeldustest lähtunud kõrgema tasandi (riik, maakond, omavalitsus) arengudokumentidest (Tabel 19).

Riikliku tasandi dokumentidest on välja toodud neli peamist:

1. Strateegia „Eesti 2035“ kui riigi põhiline strateegiline alus
2. Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava, mis on LEADER-meetme aluseks
3. Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava, mis on sotsiaalvaldkonna eesmärgi aluseks
4. Heaolu arengukava 2023–2030 (eelnõu), mis sätestab sihid sotsiaalvaldkonnas

On eeldatud, et strateegiakava ja rakenduskava on juba arvesse võtnud muude valdkondade püüdlusi ja poliitika. Seega koosõla nendega kindlustab vastavuse ka muude dokumentidega.

Tabel 19. Hiidlaste Koostöökogu strateegia seosed teiste arengudokumentidega

Arengudokument	Eesmärk	Hiidlaste Koostöökogu strateegia seos
<p>Strateegia „Eesti 2035”²⁶</p>	<p>Strateegilised sihid:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Arukas, tegus ja tervist hoidev inimene 2. Avatud, hooliv ja koostöömeelne ühiskond 3. Tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik majandus 4. Kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond 5. Uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riigivalitsemine 	<p>Strateegia panustab sihtide 1–4 saavutamisse. Määratletud on eesmärgid, mis adresseerivad hiidlaste sotsiaalset kaitset, uuenduslikku ettevõtlust, aktiivseid kogukondi ning jätkusuutlikke organisatsioone.</p>
<p>Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027²⁷</p>	<p>Erieesmärk nr 8:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edendada tööhõivet, majanduskasvu, soolist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste osalemist põllumajanduses, sotsiaalset kaasatust ja kohalikku arengut maapiirkondades, sealhulgas ringbiomajandust ja säästvat metsamajandust <p>LEADER-sekkumise üldeesmärk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine <p>Erieesmärgid:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ettevõtluse arendamine, eelkõige uute tasuvate töökohtade ja/või innovaatiliste lahenduste kaudu 2. Kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine 3. Teenuste kättesaadavuse parandamine, sh läbi kogukonnateenuse arendamise 4. Keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste välja töötamine ja rakendamine 5. Maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine 	<p>Hiidlaste Koostöökogu eesmärgid on suunatud sekkumise üldeesmärgi saavutamisse – toetatakse aktiivseid ja uuenduslikke kogukondi ning uuenduslikku, kohalikke ressursse ja oskusi väärindavat ning uutele turgudele suunduvat ettevõtlust.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ettevõtluse arengut toetatakse ettevõtlusmeetme kaudu, mis on suunatud uuenduslikule ettevõtlusele. 2. Kogukondade tugevdamise ja elanike kaasamise panustavad nii kogukondade kui organisatsioonide toetusmeetmed, millest esimesest toetatakse elukeskkonna investeeringuid ja teisest vajalikke teadmisi ning oskusi. 3. Teenuste kättesaadavuse parandamist toetatakse ettevõtlusmeetme, samuti kogukondade ja sotsiaalteenuste meetmete kaudu. 4. Keskkonnasõbralikkus on läbiva printsiibina arvestatud hindamiskriteeriumites. 5. Mainekujundusele on suunatud külastuskeskkonna meede.
<p>Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava</p>	<p>Erieesmärk k:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja 	<p>Erieesmärgi sekkumise eesmärkide saavutamiseks on Hiidlaste Koostöökogu strateegias</p>

²⁶ <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia> (külastatud 7.12.2022)

²⁷ <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027> (külastatud 7.12.2022)

<p>perioodiks 2021–2027²⁸</p>	<p>taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitstesüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet</p> <p>Sekkumise eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine • Inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine 	<p>määratletud eesmärk (Hiidlased on hästi hoitud) ja välja töötatud toetusmeede, mis on otseselt suunatud sotsiaalvaldkonna edendamisele, sh sotsiaalse kaasatuse suurendamisele.</p> <p>Meetmega adresseeritakse sekkumise mõlemat eesmärki.</p>
<p>Heaolu arengukava 2023–2030 (eelnõu)²⁹</p>	<p>Arengukavas on sätestatud alaeesmärgid, millest kaks on seotud sotsiaalvaldkonna meetmega:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nr 3: vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad • Nr 4: Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu 	<p>Eesmärkide saavutamisele kaasa aitamiseks on strateegias määratletud sotsiaalteenuste arendamise meede, mis adresseerib mõlemat.</p>
<p>Hiiumaa valla arengukava 2035³⁰</p>	<p>Printsiibid, mida järgitakse Hiiumaa tuleviku kujundamisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tugev ja kokkuhoidev hiidlaste kogukond • Arengule suunatud ja uuendustele avatus • Loodushoid • Hoolivus ja turvalisus • Roheline Hiiumaa 	<p>Hiidlaste Koostöökogu strateegias on erinevatel tasanditel arvestatud kõikide valla (maakonna) strateegia printsiipidega:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kogukonna teemasid toetatakse kogukondade ja organisatsioonide arendamise meetmetest. • Arengule ja uuendustele suunatust on läbivaldt toonitatud nii ettevõtluse ja kogukondade arendamise meetmetes kui ka hindamiskriteeriumites. • Loodushoidu toetatakse kogukondade arendamise meetmest, sama kehtib turvalisuse kohta. • Rohelisus on kajastatud hindamiskriteeriumites.

²⁸ <https://pilv.rtk.ee/s/j6HZPgQFAjJM7a3> (külastatud 7.12.2022)

²⁹ <https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030#vabariigi-valitsuse-> (külastatud 6.02.2023)

³⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/428092022007> (külastatud 23.01.2023)

<p>Lääne-Eesti saarte biosfääriala programm ja tegevussuunad 2030 (eelnõu)³¹</p>	<p>Visioon 2030:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lääne-Eesti biosfääriala on looduslikku mitmekesisust väärtustava kestliku elu- ja ettevõtluskeskkonnana tasakaalustatud arengu eeskujuks ning uute lahenduste kasvulavaks nii Eestis kui ka mujal maailmas. <p>Fookusteemad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Looduskeskkond – säilitatud looduslik mitmekesisus • Rohemajandus – uuenduslik ja konkurentsivõimeline rohemajanduse eestvedaja • Kultuuriruum – tugevad kogukonnad ja hästi hoitud kultuuripärand 	<p>Hiidlaste Koostöökogu strateegia aitab mitmes aspektis biosfääriala visiooni saavutamisele kaasa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uued lahendused on välja toodud pea kõikide eesmärkide sõnastustes, samuti saavad kõrgemad hinded need projektid, mis on uuendusliku iseloomuga. • Keslikkus nii loodussäästlikkuse kui ka majandusliku jätkusuutlikkuse mõttes on kajastatud taotluste hindamiskriteeriumites. Kõrgema hinde saavad taotlused, mis panustavad keskkonnahoidu ja on jätkusuutlikumad. <p>Samuti on meetmetega kaetud kõik biosfääriala programmi fookusteemad.</p>
--	---	--

³¹ <https://hiiumaaarenduskeskus.ee/ootame-tagasisidet-uuendatud-biosfaariala-programmdokumendile/> (külastatud 23.01.2023)